

چشم انداز و دورنمای الحاق گرجستان به ناتو و پیآمدهای آن برای کشورهای منطقه

حسن عسگری^۱

با انحلال پیمان ورشو و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق، موضوع گسترش ناتو به شرق به یک موضوع مهم بین‌المللی تبدیل گردید و نگرانی عمده‌ای را برای برخی از کشورها نظیر روسیه، چین و ایران ایجاد نمود. اما ناتو در آستانه ورود به قرن ۲۱، با تعریف مجدد از نقش بین‌المللی و فلسفه وجودی خود؛ همچنین تجدید ساختار، تعیین وظایف، راهبردها و مأموریت‌های جدید متناسب با شرایط نظام بین‌الملل، منافع خود را در گسترش به این منطقه و دیگر مناطق از جمله اروپای شرقی دید. کشورهای اروپای شرقی و منطقه قفقاز جنوبی نیز با نگاهی مثبت، به منظور تضمین امنیت و ثبات خود، از گسترش ناتو استقبال نموده و عضویت در ناتو را در اولویت خود قرار دادند. در میان کشورهای منطقه قفقاز جنوبی، گرجستان تمایل به مراتب بیشتری از سایر کشورهای منطقه جهت، عضویت در ناتو نشان داده‌است و در این راستا گام‌های عملی‌تری نیز برداشته است و انتظار داشت در نشست سران ناتو در بخارست در آوریل ۲۰۰۸ برای عضویت در ناتو دعوت گردد و حتی تأیید عضویت خود به ناتو را تا سال ۲۰۰۹ کسب کند که این مهم محقق نگردید. بازیگران دیگر نظیر روسیه و جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به تهدیداتی که گسترش ناتو به منطقه قفقاز جنوبی متوجه آنها است، همواره با حساسیت خاص تحولات مربوطه را دنبال نموده و همچنان از آن بعنوان تهدید بر منافع و امنیت ملی خود نگریسته و با این مهم مخالفت نموده‌اند. مقاله حاضر چشم‌انداز الحاق گرجستان به ناتو و تبعات گسترش آن به منطقه قفقاز جنوبی برای کشورهای منطقه بسویژه روسیه و جمهوری اسلامی ایران را مورد مطالعه قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: گرجستان، ناتو، الحاق، روسیه، نظام بین‌الملل

فروپاشی شوروی سابق و انحلال پیمان ورشو فلسفه وجودی و کارکرد اصلی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی موسوم به ناتو را که به عنوان یک نهاد دفاعی - امنیتی در مقابل تهدیدات ابرقدرت شرق و کشورهای اقماری آن محسوب می‌گردید از بین برد و این سازمان با بحران جدی مواجه نمود. برخی از متخصصین بر این تصور بودند که ناتو نیز همانند رقیب خود فرو خواهد پاشید، ولی ناتو که به مدت ۴۰ سال موفق به تضمین صلح و ثبات و امنیت اعضای خود و همگرایی بیشتر اعضا شده بود، به خود می‌بالید و از اینکه رقیب سرسخت آن بدون آسیب‌رسانی به این سازمان به زانو در آمده بود، شاید بهترین دوران حیات خود را سپری می‌کرد. با این حال بدلیل تحولات سریع نظام بین‌الملل و با از بین رفتن دشمن ناتو، فلسفه وجودی ناتو نیز از بین رفت. ناتو در پی این تحولات و افزایش روند تهدیدات به اهداف این سازمان، با بر طرف کردن بحران هویت و فلسفه وجودی خود درصدد تجدید ساختار و تعیین وظایف و مأموریت‌های جدید متناسب با شرایط نظام بین‌الملل برآمد. یکی از راهبردها و استراتژی‌های جدید خود، هم از بعد جغرافیایی و هم از بعد کارکردی گسترش به شرق و برخی مناطق دیگر نظیر کشورهای حوزه دریای مدیترانه با هدف گسترش حوزه نفوذ و ارتقاء جایگاه و اقتدار خویش در دستور کار قرار داد. پذیرش اعضای جدید از جمله مجارستان، لهستان و جمهوری چک^۱ و تلاش برای پذیرش اعضای جدید در حوزه قفقاز جنوبی در همین راستا قابل تحلیل است.

نوشته حاضر با این فرض که گرجستان هم عزم خود را برای پیوستن به ناتو جزم نموده و هم ناتو استراتژی خود را بر گسترش به منطقه قفقاز جنوبی استوار نموده است و در این مسیر زمینه‌های کافی نیز برای همکاری مشترک وجود دارد، در پی پاسخ به این پرسش اساسی است که چه دورنمایی برای الحاق گرجستان به سازمان ناتو متصور است؟ آیا این مهم در آینده نزدیک و یا در میان مدت امکان‌پذیر است و یا با توجه به شرایط گرجستان، الحاق این کشور به ناتو رویایی بیش نیست و به عقیده فردریک کوئن " تلاش بسیار برای هیچ" است؟ در این راستا پاسخ به پرسش‌های فرعی ذیل نیز ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. گسترش ناتو به منطقه قفقاز جنوبی چه تبعات و پیامدهایی برای روسیه و کشورهای منطقه در پی خواهد داشت و منطقه را دچار چه مشکلات و پیچیدگی‌هایی خواهد نمود یا برعکس ورود

۱ این سه کشور بر اساس ماده ۱۰ معاهده واشنگتن طی مراسمی در تاریخ ۱۲/۲۱/۱۳۷۷ در آمریکا رسماً به عضویت ناتو در آمدند.

ناتو به منطقه چه منافعی را برای گرجستان و منطقه به همراه خواهد داشت؟ با عنایت به هدف فوق مقاله حاضر ابتدا استراتژی جدید ناتو پس از انحلال پیمان سیتو و فروپاشی شوروی سابق و اهمیت منطقه قفقاز جنوبی برای ناتو و همچنین اهمیت ناتو برای گرجستان را مورد بررسی قرار خواهد داد و سپس به اقدامات انجام شده از سوی گرجستان اساس معیارهای ناتو جهت عضویت و دیدگاههای موجود در این خصوص اشاره خواهد شد. در پایان مواضع روسیه نسبت به پیوستن گرجستان به ناتو و سیاست گسترش به شرق ناتو، تبعات این الحاق برای کشورهای منطقه و همچنین ارزیابی از چشم انداز آینده الحاق گرجستان به ناتو مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

اهداف، راهبردها و استراتژی‌های جدید ناتو

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی موسوم به "ناتو"^۱ ائتلافی است مرکب از ۱۲ عضو از کشورهای آمریکای شمالی و اروپا در ۴ آوریل ۱۹۴۹ تأسیس گردید. که بر اساس ماده ۱۰ معاهده واشنگتن مینی بر باز بودن درهای این سازمان (اتخاذ سیاست درهای باز) برای کشورهای اروپایی جهت عضویت و با هدف گسترش و کمک به امنیت اعضای سازمان و بر اساس اصول این معاهده تعداد ۱۴ کشور دیگر طی سال‌های اخیر به آن پیوستند و هم‌اکنون اعضای آن اکنون به ۲۶ کشور رسیده است.

این سازمان با هدف حفظ و حمایت از دموکراسی، آزادی، حقوق بشر، حاکمیت قانون، میراث مشترک و تمدن ملت آنها و امنیت کشورهای عضو با استفاده از ابزارهای سیاسی و نظامی تاسیس گردید. اصول اولیه و حیاتی این سازمان بر تعهدات مشترک برای همکاری‌های متقابل در بین کشورهای عضو به منظور حفظ امنیت آنها استوار بود. طبق این اصول در صورت تهدید به هر یک از کشورهای عضو، ناتو متعهد به پاسخ جمعی است. در ماده ۵ معاهده آتلانتیک شمالی هم صریحاً آمده است "طرفین بر این نکته توافق دارند چنانچه حمله مسلحانه علیه یک یا بیشتر از یک کشور عضو سازمان در اروپا یا آمریکای شمالی رخ دهد، این واقعه را باید حمله علیه هر یک از آنها تلقی نمود. ضمناً حق دفاع فردی و

^۱ The North Atlantic Treaty Organization (NATO)

جمعی نیز در منشور سازمان ملل متحد (ماده ۵۱) مورد شناسایی قرار گرفته است. لذا دفاع‌دسته جمعی مهمترین وظیفه سنتی ناتو بود.

این سازمان پس از جنگ سرد با تغییر ساختار خود، با ارائه تعریفی جدید از چالش‌ها و خطرات امنیتی علیه امنیت اعضای خویش، طیف وسیعی از موضوعات جهانی از جمله گسترش سلاح‌های کشتار جمعی، اختلافات قومی و نژادی، جنایات سازمان یافته بین‌المللی، تروریسم، مهاجرت‌های گروهی و قطع جریان منابع حیاتی را بعنوان منابع جدید تهدید علیه منافع اعضای خود مورد شناسایی قرار داده و زمینه را برای ایفای نقش خود در آن موارد نه تنها در دو سوی آتلانتیک بلکه در هر منطقه‌ای از جهان که منافع اعضای آن اقتضاء نماید فراهم ساخته است. لذا بر اثر این تحولات در نظام بین‌الملل و فلسفه وجودی و اهداف ناتو، این سازمان از شکل سنتی خود که صرفاً وظیفه دفاع دسته جمعی را بر عهده داشت خارج و به سازمانی تبدیل گردید که در زمینه دفاع دسته جمعی، مدیریت بحران و پاسداری از صلح ایفای نقش می‌کند. (بولتن ناتو، وزارت امور خارجه: ۱۳۷۹) بعبارت دیگر، هر چند در راهبرد پیشین ناتو (۱۹۴۹ تا ۱۹۹۱ م) دفاع از خاک کشورهای عضو هدف سازمان بود، اما در راهبرد جدید این سازمان با توجه به تهدیدات جدیدی^۱ که متوجه کشورهای عضو است، دفاع از منافع مشترک اعضا در داخل و خارج از مرزهای خود، هدف اصلی عنوان شده است. زیرا که برخی از تحلیل‌گران و محققین غربی معتقدند، پس از فروپاشی شوروی سابق دامنه تهدیدات علیه اعضای ناتو نه تنها کاهش نیافته بلکه روندی رو به افزایش پیدا کرده است. (قائدی، ۱۳۸۱، ص ۹۰) ضمناً علاوه بر همکاری کشورهای عضو در حوزه‌های نظامی و امنیتی، ناتو ساختارها و تسهیلاتی را در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، علمی و آموزشی و حتی دیگر حوزه‌های غیر نظامی اندیشیده و به عنوان اهداف دیگر برای خود تعریف نموده است.

^۱ از جمله مواردی که ناتو آنها را بعنوان تهدیدات جدید خود می‌نگرد عبارتند از: خطر انرژی اتمی روسیه، خطر بنیادگرایی اسلامی، جنبش‌های آزادیبخش کشورهای عربی، انقلاب اسلامی ایران، بی‌ثباتی در کشورهای اروپای شرقی، درگیری‌های قومی در بالکان، احتمال بروز جنگ در جمهوری‌های پیشین شوروی سابق و جنگ چین، افزایش سلاح‌های های شیمیایی و میکروبی در کشورهای جهان سوم، گسترش سلاح‌های هسته‌ای مثل پاکستان و تهدیدات غیر نظامی مانند آلودگی محیط زیست، عدم رعایت معیارهای حقوق بشر، مهاجرت و معضل مواد مخدر (محمد رضا قائدی)

با شنیدن نام ناتو، معمولاً ذهن مخاطب معطوف به موضوعات نظامی و امنیتی و دفاعی می‌گردد. برای عضویت در ناتو بر اساس مصوبه مطالعات ۱۹۹۵ ناتو در خصوص گسترش ناتو رعایت و یا مرتفع نمودن شرایط و معیارهای ذیل برای کشور داوطلب ضروری است:

۱. یک سیستم سیاسی و دموکراتیک کارکردی و عملگرایانه را که بر اقتصاد بازار استوار باشد، نمایندگی نماید،

۲. رفتار با جمعیت اقلیت بر طبق اصول و فرازهای سازمان امنیت و همکاری اروپا

۳. حل و فصل مناقشات با همسایگان و متعهد به حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات و مناقشات

۴. داشتن توانایی و تمایل برای کمک نظامی به ائتلاف و سازمان و رسیدن به سطح توانایی و قدرت کشورهای عضو

۵. تعهد به روابط نظامی - مدنی دموکراتیک و ساختارهای موسساتی و قانونی
(www.interanet.parliament.ge)

گسترش ناتو و پیش بینی مراحل بعدی

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی موسوم به ناتو از زمان امضاء معاهده آتلانتیک شمالی در ۴ آوریل ۱۹۴۹ (واشنگتن) توسط ۱۲ کشور تاسیس گردید. این ۱۲ کشور بعنوان بنیانگذاران ناتو محسوب می‌شوند. از زمان امضاء این معاهده توسط ۱۲ کشور تاکنون ۱۴ کشور دیگر به آن پیوسته‌اند و تعداد کنونی اعضاء ناتو به ۲۶ کشور عضو رسیده است. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق و تغییر ماهیت و فلسفه وجودی ناتو و افزایش تهدیدها از طرفی این سازمان بدنبال گسترش خود به سایر مناطق بر اساس مسئولیت‌ها و الزامات عضویت در ناتو با هدف تضمین ثبات و امنیت یورو - آتلانتیک می‌باشد و از طرف دیگر کشورهای تازه استقلال یافته نیز برای پیوستن به این سازمان ابراز تمایل و علاقه نموده‌اند.

روند گسترش ناتو از آغاز تاکنون و چشم انداز آینده

ملاحظات	سال عضویت	کشورهای الحاقی	مراحل گسترش
فرانسه در سال ۱۹۶۶ این سازمان را ترک کرد	۱۹۴۹	کانادا، دانمارک، فرانسه، ایسلند، لوکزامبورگ، ایتالیا، هلند، بلژیک، نروژ، پرتغال، انگلیس، آمریکا	مرحله اول (بنیانگذاران)
این کشورها در خلال جنگ سرد به ناتو پیوستند	۱۹۵۲	یونان، ترکیه	مرحله دوم
در خلال جنگ سرد به ناتو پیوست	۱۹۵۵	آلمان (غربی)	مرحله سوم
در خلال جنگ سرد به ناتو پیوست	۱۹۸۲	اسپانیا	مرحله چهارم
با اتحاد آلمان شرقی و غربی در ۳ اکتبر ۱۹۹۰، آلمان متحد به ناتو پیوست	۱۹۹۰	آلمان	مرحله پنجم
پس از جنگ سرد	۱۹۹۹	جمهوری چک، مجارستان و لهستان	مرحله ششم
پس از جنگ سرد	۲۰۰۴	بلغارستان، استونی، لتونی، لیتوانی، رومانی، اسلواکی و اسلوانی	مرحله هفتم
احتمالاً	۲۰۰۹	مقدونیه، کرواسی، آلبانی، گرجستان، اوکراین	مرحله هشتم
	۲۰۱۴	آذربایجان، ارمنستان، ...	مرحله نهم

اهداف گسترش ناتو به آسیای مرکزی و قفقاز

اولین تلاش‌ها از سوی ناتو برای رسیدن به شرق (آسیای مرکزی و قفقاز)^۱ مدت زمانی پس از فروپاشی شوروی سابق یعنی دسامبر ۱۹۹۱ آغاز شد. این حرکت در شکل

^۱ گسترش ناتو به منطقه آسیای مرکزی و قفقاز می‌تواند چالش‌های را برای این سازمان در بر داشته باشد. ۱. بحران‌های داخلی می‌تواند پیمان را به درگیری‌های منطقه‌ای بکشانند. ۲. کشورهای غیر عضو ناتو مثل چین در منطقه دارای منافع هستند که این منافع می‌تواند ناتو را به سمت درگیری با کشورهایی سوق دهد که ناتو هرگز قصد رویارویی با آنها را ندارد. ۳. منافع متضاد اقتصادی و سیاسی اعضای ناتو می‌تواند انسجام و یکپارچگی پیمان را تضعیف کند.

جدید تحت عنوان " شورای همکاری آتلانتیک شمالی " شروع بکار کرد و به تدریج کلیه اعضای سابق پیمان ورشو عضو این شورا گردید و تعداد اعضای آن از ۱۶ عضو ناتو به ۳۸ عضو رسید، هر چند فعالیت‌های شورا جنبه شکلی پیدا کرد و صرفاً به یک مجمع مشورتی تبدیل شد. از سال ۱۹۹۳ با فشار برخی از کشورها بویژه کشورهای چک، مجارستان و لهستان، موضوع گسترش ناتو در دستور کار قرار گرفت و زمینه برای " طرح مشارکت برای صلح " با پیشگامی آمریکا فراهم گردید. تا پایان سال ۱۹۹۳ تمام جمهوری‌های شوروی سابق به جز تاجیکستان و بلاروس سند پیوستن به برنامه مشارکت برای صلح را امضا کردند. از اواسط سال ۱۹۹۴ افسران و دیپلمات‌های ۱۶ کشور عضو ناتو با هدف بررسی طرح عضویت گام به گام آنها به این کشورها سفر نمودند و فعالیت‌های عملی آغاز گردید.

با عضویت سه کشور لهستان، جمهوری چک و مجارستان در مارس ۱۹۹۹ بطور عملی ناتو توسعه به سمت شرق را آغاز نمود و با عضویت کشورهای لتونی، استونی، لیتوانی، بلغارستان، رومانی، اسلواکی و اسلواکی در دوم آوریل ۲۰۰۴ تعداد اعضا ناتو به ۲۶ کشور افزایش یافت و ناتو وارد عرصه جغرافیائی سرزمین‌های شوروی سابق گردید. (موسوی، ۱۳۸۴، ص ۶).

ناتو در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به دو شیوه فعالیت دارد: اول در قالب پیمان " نیروهای نظامی متعارف در اروپا " و دوم بواسطه " برنامه مشارکت برای صلح " با هدف ایجاد محدودیت در نوع بکارگیری تسلیحات و به منظور تقویت همکاری‌های سیاسی و نظامی ناتو و کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق بود. (کشورهای مستقل، ۱۳۸۳، ص ۱۷)

سه جمهوری قفقاز جنوبی از بدو استقلال در صدد الحاق به ساختارهای یورو - آتلانتیک بر آمدند و از سال ۱۹۹۴ به طرح مشارکت با سازمان پیمان آتلانتیک شمالی پیوسته و فرآیند الحاق را طی می‌کنند. در میان این کشورها، کشور گرجستان اقدامات و نقش فعالتری را برای پیوستن به ناتو ایفا نموده است.^۲ به عقیده برخی از گرجی ها، گرجستان بعنوان یک کشور واقع در اروپای جنوب شرقی و دریای سیاه بطور

^۱ Conventional Armed Forces in Europe (CFE)

^۲ گرجستان، آذربایجان و ارمنستان به ترتیب در تاریخ ۲۳ مارس، ۴ مه و ۵ اکتبر ۱۹۹۴ اسنادی را در چارچوب طرح مشارکت برای صلح موسوم به PFP به امضا رساندند.

تاریخی بخشی از فرهنگ و سیاست و جغرافیای اروپا بوده است. لذا همگرایی و الحاق آن به سیستم‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی یورو - آتلانتیک و اروپائی آمال و آرزوی مردم گرجستان است. گرجستان از گسترش ناتو و اتحادیه اروپا به منطقه دریای سیاه استقبال می‌کند و معتقد است که الحاق آن به این سازمان‌ها بطور مشخص امنیت منطقه دریای سیاه بعنوان مرز جنوب شرقی اروپا تضمین می‌گردد. مقامات گرجی معتقدند که همکاری گرجستان با ناتو به تقویت ارزش‌های دموکراتیک در کشور، اجرای اصلاحات دموکراتیک بویژه در حوزه دفاعی و برقراری فضائی با ثبات و با امنیت کمک خواهد کرد.

اهمیت قفقاز جنوبی برای ناتو

قفقاز جنوبی بدلیل داشتن موقعیت جغرافیایی، استراتژیکی و ژئواکونومیکی و همچنین همسایگی آن به منطقه دریای سیاه از اهمیت فوق العاده‌ای برای ناتو برخوردار است. وجود ذخایر و منابع طبیعی وسیع و گسترده بویژه انرژی در حوزه خزر، مرکز ثقل مهم و دالان حمل و نقل و ترانزیت انرژی و کالا، محل اتصال غرب با آسیای مرکزی، مرز جدید امنیتی اورآسیا، مرز مشترک یا حائل امنیتی اروپائی، اهمیت اقتصادی و بعد نظامی از جمله منافع است که قفقاز برای ناتو دارد. لذا ناتو با حضور در این منطقه و گسترش به این منطقه بدنبال منافع درازمدت و آتی خود و اعضای خود می‌باشد. ضمناً این منطقه بعنوان حائل امنیتی، می‌تواند به مانند مرز جدید ناتو برای این سازمان عمل نماید تا بر امور مناطق همجوار از جمله ایران و روسیه کنترل داشته باشد. پس از واقعه ۱۱ سپتامبر این اهمیت برای ناتو بیش از پیش گردید و تحول عمده‌ای در اهداف، راهبرد و وظایف ناتو ایجاد نمود. ناتو با استفاده از این فرصت توانست امتیازهای زیادی در عرصه‌های مختلف بدست آورد. لذا عوامل فوق از جمله علائق ناتو به این منطقه و گرجستان است. (کوئن، ۱۳۸۵، ص ۵)

ناتو برای رسیدن به منافع خود، حل مناقشات در این منطقه را در دستور کار اصلی خود قرار داد، زیرا که امنیت خود را در برقراری ثبات و امنیت می‌داند و این مناقشات بستر ناامنی‌های منطقه و ناتو خواهد بود. ضمن اینکه مهمترین شرط الحاق هر کشور عدم هرگونه مناقشات داخلی است. کشورهای قفقاز جنوبی خاصه آذربایجان و گرجستان هم به منظور برقراری صلح و ثبات و امنیت و استفاده از کارت اروپایی به شدت بدنبال الحاق به ساختارهای یورو - آتلانتیک هستند که این موضوع نشانگر منافع این کشورها در ناتو

می‌باشد. (کوئن، ۱۳۸۳، ص ۸۶) در همین راستا بود که دبیرکل ناتو در سال ۲۰۰۴ نماینده ویژه خود در قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی را منصوب نمود. (فنائی، ۱۳۷۸)

سیاست‌های گرجستان در خصوص عضویت در ناتو (اهمیت ناتو برای گرجستان)
گرجستان بعنوان دروازه ورودی قفقاز، استراتژی سیاست خارجی و امنیتی خود را الحاق به ساختارهای یورو - آتلانتیک بویژه ناتو قرار داده است و در خلال بیش از یک دهه اخیر این سیاست و استراتژی از سوی دولتمردان این کشور دنبال و همواره تشدید نیز گردیده است. برای کشور کوچکی مثل گرجستان داشتن روابط با ناتو بسیار حائز اهمیت و حتی حیاتی است. کشوری نظیر گرجستان با این هدف نه تنها دنبال تقویت ساختارهای نظامی و امنیتی خود است بلکه دنبال نایل آمدن به اهداف سیاسی، اقتصادی و مدنی و رفع مشکلات داخلی خود نیز می‌باشد.

به عقیده گرجی‌ها عضویت گرجستان در ناتو نه تنها پرستیژی برای این کشور است بلکه امنیت این کشور کوچک و ضربه پذیر در برابر روسیه را تضمین خواهد کرد و برای صلح و ثبات را نیز به آرمغان خواهد آورد. بر اساس ماده ۵ منشور ناتو حمله و تجاوز به هر یک از کشورهای عضو، تجاوز به همه کشورها تلقی و به منظور حفظ حقوق فردی و جمعی سازمان، اقدام متقابل با کمک همه صورت خواهد گرفت و از بعد نمادی دارای برد منطقه ای و جهانی خواهد داشت. این موضوع برای ساآکاشویلی رئیس جمهور گرجستان که وعده بازگرداندن کشور به جرگه کشورهای اروپائی را داده بود بسیار حائز اهمیت است و تحقق این امر به همراه اعاده تمامیت ارضی، وی را به قهرمان ملی و حتی منطقه ای و فردی ماندگار در تاریخ این کشور تبدیل خواهد کرد.

با توجه به این نگاه، گرجستان اولین استراتژی و هدف سیاست خارجی خود را الحاق به ساختارهای یورو - آتلانتیک و بویژه ناتو قرار داد و به همین منظور تلاش‌ها و اقدامات زیادی را انجام داده است و گام‌های مهم و هدفمندی را برای عضویت در ناتو برداشته است. عضویت گرجستان مهمترین فرصت برای ضمانت امنیتی بیشتر برای گرجستان است. بنابراین کشورهایی مثل گرجستان اهداف مشخص ذیل را برای عضویت در ناتو دنبال می‌کنند: (www.intranet.parliament.ge)

- حل و فصل مناقشات و اختلافات قومی، داخلی و خارجی از طریق ابزارهای صلح آمیز
- اثبات به تعهدات خود مبنی بر رعایت حاکمیت قانون و حقوق بشر
- برقراری کنترل دمکراتیک بر نیروهای مسلح خود
- برقراری صلح و ثبات و امنیت در کشور
- ارتقاء اوضاع اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و مدنی و نظامی کشور در سطح استاندارد
- ترویج و برقراری ثبات رفاه از طریق آزادسازی اقتصادی، عدالت اجتماعی و مسئولیت پذیری
- مشارکت فعال در همه برنامه ها و طرح‌های ناتو نظیر برنامه مشارکت برای صلح و غیره به منظور الحاق سریع به ناتو

مراحل عضویت در ناتو و اقدامات انجام شده از سوی گرجستان

گرجستان با اتخاذ سیاست نگاه به غرب و واگرایی از شرق (روسیه) پس از استقلال همواره تلاش نموده است تا با بهبود روابط با کشورهای غربی و بویژه آمریکا روند الحاق خود به ساختارهای یورو _ آتلانتیک را تسهیل نماید. همانگونه که اشاره شد هدف استراتژیک و قطعی دولتمردان سابق و بویژه کنونی گرجستان الحاق به این ساختارها بویژه ناتو و اتحادیه اروپا است.

نخستین گام ناتو در خصوص گسترش به سمت کشورهای اروپای شرقی و شوروی سابق از جمله قفقاز جنوبی به نشست سران ناتو در لندن در جولای ۱۹۹۰ برمی‌گردد. در دسامبر ۱۹۹۱ شورای همکاری آتلانتیک شمالی به عنوان یک ابزار همکاری میان ناتو و کشورهای شریک تأسیس گردید و این تاریخ بعنوان آغاز همکاری بین ناتو و گرجستان به ثبت رسید. گرجستان در سال ۱۹۹۲ با عضویت در " شورای همکاری‌های آتلانتیک شمالی " ^۱ اولین گام را رسماً به سمت ناتو برداشت. ایجاد این شورا نخستین تغییر سازمانی در درون ناتو بود که به همکاری نزدیکتر با اعضای پیمان ورشو سابق از جمله سه جمهوری تازه استقلال یافته در قفقاز جنوبی منجر گردید. شورای مزبور یک سازمان سیاسی است و مأموریت آن حفظ و

^۱ The North Atlantic Cooperation Council (NACC)

تقویت ثبات، پیشگیری از منازعات و مدیریت بحران بوده و مبین آن است که ناتو صرفاً یک بلوک نظامی نیست. در ماه می ۱۹۹۳ سفارت گرجستان در بروکسل افتتاح گردید و بعنوان افسر رابط با ناتو^۱ عمل کرد. با تصویب برنامه مشارکت برای صلح توسط سران در سال ۱۹۹۴، گرجستان از اولین کشورهای منطقه بود که به آن پیوست و در سال ۱۹۹۶ برنامه مشارکت انفرادی خود را به ناتو ارائه داد و در سال ۱۹۹۷ پارلمان گرجستان موافقتنامه وضعیت نیروها موسوم به "سوفافا"^۲ را تصویب نمود. در همین سال شورای مشارکت یورو - آتلانتیک^۳ تأسیس و گرجستان بعنوان یکی از بنیانگذاران آن به عضویت آن در آمد. در سال ۱۹۹۸ هیأت دیپلماتیک گرجستان در ناتو افتتاح و سفیر گرجستان استوارنامه خود را به دبیر کل ناتو تسلیم نمود و پس از آن دبیر کل ناتو طی سالهای ۹۷ و ۹۸ (۲ بار) و طی سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۷ بالغ بر ۹ بار از گرجستان و کشورهای منطقه قفقاز جنوبی و آسیای مرکزی^۴ در سال ۲۰۰۵، مشارکت گرجستان در ائتلاف غرب به رهبری آمریکا در بحرانهای عراق و کوزوو با اعزام نیرو و آغاز همکاریهای طرح ۳+۳ در این راستا بوده است. در ۲۷ آوریل ۱۹۹۹ گرجستان بعنوان چهارم و یکمین کشور به عضویت شورای اروپا^۵ در آمد و مقامات گرجستان این ادغام را یک روز تاریخی در حیات سیاسی گرجستان و بازگشت گرجستان به خانواده اروپایی یاد کردند.

علاوه بر اقدامات فوق، گرجستان به منظور عضویت رسمی در ناتو باید مراحل سیاری را به منظور مرتفع نمودن معیارها و خواسته‌های این سازمان انجام دهد که در ذیل به برخی گام‌ها برداشته شده و در دست اقدام گرجستان برای طی کردن مسیر الحاق به ناتو اشاره می‌شود:

^۱ Liaison Office with Nato

^۲ The Status of Forces Agreement (SOFA)

^۳ The Euro - Atlantic Partnership Council (EAPC)

^۴ Nato Special Representative for the Caucasus and central asia

^۵ The Council of Europe

۱. عضویت و اجرای برنامه مشارکت برای صلح

ناتو پس از فروپاشی شوروی سابق طرحی تحت عنوان " طرح مشارکت برای صلح "^۱ برای گسترش ناتو به کشورهای اروپای شرقی و جمهوری‌های بازمانده از شوروی سابق را طی اجلاس سران در بروکسل در ژانویه سال ۱۹۹۴ تصویب نمود. این طرح زمینه ادغام کشورهای شرق در نظام امنیتی یورو _ آتلانتیک را فراهم نمود. هدف این برنامه ترویج و تضمین ثبات و امنیت در سراسر اروپا است. تمرکز اصلی این برنامه همکاری‌های مربوط به امور دفاعی می باشد البته در دیگر مسائل نیز با هم همکاری می نمایند. این برنامه در افزایش ثبات، کاهش یا از بین بردن تهدیدات علیه صلح و ایجاد روابط امنیتی قدرتمند بر اساس اصول دموکراتیک که از اولویت‌های شورای آتلانتیک است، کمک می نماید.

(نگاه کنید به سایت وزارت دفاع گرجستان: [www..mod.gov.ge](http://www.mod.gov.ge))

گرجستان در سال ۱۹۹۴ به این برنامه پیوست. چارچوب اصلی این برنامه تحت مذاکرات سیاسی است و در قالب این طرح فعالیت ها و برنامه‌های متعددی به اجرا درآمده است. در سال ۱۹۹۶ اولین واحد گرجی در برنامه‌های آموزش نظامی "پی اف پی" شرکت نمود و از آن سال تاکنون واحدهای نظامی گرجستان در برنامه‌های مختلف آموزش نظامی، تمرینات و مانورهای نظامی و خدمات مدنی در بخش‌های دفاعی و امنیتی در مراکز آموزش " پی اف پی" مشارکت نموده اند. گرجستان در سال ۱۹۹۹ در فرآیند طراحی و برنامه ریزی موسوم به پارپ^۲ نیز مشارکت داشت.

اقدامات دیگر گرجستان در قالب این برنامه و طرح

- میزبانی برنامه‌های مشترک آموزش نظامی و تمرینات و مانورهای نظامی از سوی گرجستان از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۶
- مشارکت گرجستان در عملیات‌های نظامی تحت فرماندهی ناتو به منظور کمک به حفظ صلح و ثبات بین المللی در سال ۲۰۰۴ تحت همان برنامه
- مشارکت گرجستان در تمرینات و آموزش‌های نظامی: گرجستان از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۷ در قالب برنامه مشارکت انفرادی در ۲۰۱ تمرین نظامی شرکت نمود. بالغ بر

^۱ Partnership for Peace Program (PFP)

^۲ Planning & Review Process (PARP)

چشم انداز و دورنمای الحاق گرجستان به ناتو و پیامدهای آن برای کشورهای منطقه / ۱۶۷

۲۲۰ افسر نظامی را برای گذراندن دوره‌های مختلف نظامی و آموزش‌های نظامی به کشورهای خارجی اعزام نمود.

- عضویت گرجستان در شورای مشارکت یورو آتلانتیک بعنوان مجمع اصلی مذاکرات سیاسی ناتو

- مشارکت گرجستان در طرح اقدام مشارکت علیه تروریسم بعنوان چارچوبی برای تلاش‌های مشترک متحدین و شرکاء در مبارزه علیه تروریسم

- انجام تمرینات نظامی. ناتو از سال ۲۰۰۴-۲۰۰۱ به رهبری ناتو ۴ تمرین نظامی چند ملیتی در قفقاز جنوبی برگزار نمود. اولی در پوتی گرجستان، دومی در تفلیس مرکز گرجستان، سومی در ایروان مرکز ارمنستان، چهارمی در باکو مرکز آذربایجان. البته گرجستان در برگزاری اینگونه تمرینات همواره نقش فعالتری را ایفا کرده است و حتی بدلیل موقعیت جغرافیایی خود تمریناتی در دریای سیاه نیز داشته است. (*The Georgian Times, 19 July 2004*) همچنین از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۱ در چارچوب برنامه مشارکت برای صلح در آموزش‌ها و تمرینات نظامی در اوکراین نیز شرکت کرده بود.

- مشارکت گرجستان در مأموریت‌های حفظ صلح جهانی: گرجستان تاکنون در مأموریت‌های حفظ صلح در عراق، افغانستان و بالکان (کوزوو) شرکت داشته است. گرجستان در عراق ۸۵۰ نفر، در کوزوو ۱۵۰ نفر نیروی حافظ صلح در همکاری با ائتلاف بین المللی دارد. در افغانستان نیز یک گروه پزشکی مشارکت دارد. گرجستان طی سال‌های ۱۹۹۶، ۱۹۹۷، ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ به ترتیب در ۲۰، ۷۰، ۱۲۰ و ۱۴۰ طرح و برنامه مختلف آموزشی ناتو شرکت نمود. (موسوی، ۱۳۸۴، ص ۷۴) آموزش نیروها و فرماندهان نظامی گرجستان توسط آمریکا در قالب " برنامه تجهیز و آموزش - ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴ " که ۶۴ میلیون دلار هزینه در بر داشت، از دیگر برنامه‌ها بود. (عسگری، ۱۳۸۳، ص ۲۷۴).

۲. ورود به طرح اقدام مشارکت انفرادی^۱

این طرح در نوامبر سال ۲۰۰۲ و در نشست سران در پراگ برای کشورهای که خواستار سیاسی برای عضویت در ناتو می باشند و توانایی تعمیق روابط با ناتو را دارند معرفی و اجرا گردید. در خلال چند سال اخیر این طرح اقدامات و همکاری‌های خوبی را در زمینه‌های انجام اصلاحات داخلی برای کشورهای که بدنبال عضویت در ناتو هستند، صورت داده است. از ویژگی‌های این برنامه همکاری فیمابین بر اساس مشارکت انفرادی برای ارتقاء کشور علاقمند در همه حوزه‌ها بویژه انجام اصلاحات لازم و ارتقاء آنها بر اساس استانداردهای ناتو است. البته همکاری‌ها در حوزه‌های امنیتی، سیاسی، دفاعی، نظامی، اطلاعات عمومی، زیست محیطی، آموزشی و علمی، اداری و ساختاری و غیره می باشد و همه موارد را تحت پوشش قرار می دهد.

گرجستان در نوامبر ۲۰۰۲ در نشست سران ناتو در پراگ طی بیانیه ای رسماً تمایل خود را برای شرکت در طرح اقدام مشارکت انفرادی اعلام نمود و در ۲۹ اکتبر سال ۲۰۰۴ بعنوان اولین کشور به این طرح پیوست و هم اکنون در حال اجرای تعهدات خود تحت این طرح می باشد.^۲ با تصویب این طرح گرجستان عملاً از این تاریخ وارد این برنامه گردید زیرا که اجرای این برنامه برای عضویت در ناتو الزامی است. این طرح شامل اصلاحات پیچیده و متنوع در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، دفاعی و امنیتی و حتی دیگر حوزه‌ها که برای توسعه گرجستان و تبدیل آن به یک کشور با ثبات و شریکی مطمئن و قابل اعتماد برای ناتو ضروری است، می‌باشد. رئیس جمهور گرجستان از این تصمیم شورای آتلانتیک شمالی، از آن بعنوان یک گام بسیار مهم و حیاتی برای عضویت گرجستان در ناتو یاد کرد. (The Messenger, 2 Nov, 2004)

گرجستان به منظور اجرای کامل این طرح، علاوه بر همکاری فعال و جداگانه با هر یک از کشورهای عضو ناتو و کشورهای داوطلب عضویت در قالب برنامه مشارکت برای صلح، شورای مشارکت و یورو _ آتلانتیک، همکاری‌های دوجانبه در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی دفاعی و امنیتی تعهداتی را برای اجرای آن متعهد شده است که در ذیل به کلیات این طرح و تعهدات گرجستان اشاره می گردد:

^۱ Individual Partnership Action Plan (IPAP)

^۲ این مکانیزم در نشست سران ناتو در پراگ در سال ۲۰۰۲ اعلام گردید و گرجستان اولین کشوری بود که طرح خود را برای پیوستن با این طرح اعلام و در سال ۲۰۰۴ نیز این طرح برای گرجستان به تصویب رسید.

طرح اقدام مشارکت انفرادی و تعهدات گرجستان

طرح " اقدام مشارکت انفرادی " در سال ۲۰۰۲ و در نشست سران ناتو در پراگ مبنی بر اینکه کشورهایی که اراده و تمایل سیاسی برای عضویت در این طرح را دارند و می توانند روابط خود با ناتو را تعمیق ببخشند، به تصویب رسید. گرجستان در سال ۲۰۰۴ بعنوان اولین کشور به این طرح پیوست و فعالیت‌ها و اقدامات عملی خود را برای اجرای مفاد این طرح آغاز نمود. این طرح دارای ۴ فصل است و حوزه‌های اصلاحی در تمام بخش ها را پوشش می دهد و اجرا و انجام آنها از سوی کشورهای متقاضی برای عضویت در ناتو الزامی و ضروری است. گرجستان در قالب این طرح تعهداتی را متعهد شده بود و ملزم بود تا پایان سال ۲۰۰۶ به این تعهدات عمل نماید تا به این طریق به مرحله بعدی گام نهد. عبارت دیگر مجوز صعود به گام بعدی انجام کامل تعهدات طبق این طرح می باشد.

گرجستان تحت طرح اقدام مزبور متعهد به اجرای اقدامات ذیل شده است

این طرح شامل ۴ فصل مجزا است.

۱- سیاسی و امنیتی و مسائل مربوطه :

الف) همگرایی یورو _ آتلانتیک (الحاق به ساختارهای یورو _ آتلانتیک بی شک هدف استراتژیک سیاست امنیتی و خارجی گرجستان است و تدوین و تصویب دکترین امنیت ملی که با همین هدف تدوین شده است در همین راستا می باشد.)

ب) توسعه روابط با همسایگان

ج) مبارزه با تروریسم (گرجستان همواره در میازات بین المللی علیه تروریسم با ارائه فضای هوایی، اعزام نیرو به عراق (۸۵۰ نفر) ، افغانستان (۸۵ نفر) و کوزوو (۱۵۰ نفر) و دیگر همکاری‌های منطقه ای و بین المللی همکاری نموده است)

د) برقراری دموکراسی، احترام به حقوق بشر، حاکمیت قانون و مبارزه با فساد : دولت جدید معتقد است همه موارد فوق از اولویتهای جدی دولت در سیاست داخلی بوده و نفس و ماهیت انقلاب گل رز هم بر همین مبنا و اصول و اهداف صورت گرفت .

ه) کنترل دموکراتیک بر نیروهای مسلح : انتخاب وزیر غیر نظامی، تدوین قوانینی برای تعیین وظایف وزارت دفاع و ستاد کل مشترک و کنترل دائمی و همیشگی بر آن که دولت معتقد است این امر را تا پایان سال ۲۰۰۴ به اتمام رسانده است.

و) توسعه اقتصادی و تعیین اولویت‌های سیاسی (این موضوع نیز در استراتژی سه ساله سیاست خارجی گنجانده شده و در حال اجراست.

ز) حل مناقشات داخلی: گرجستان متعهد شده است بحران جمهوری‌های جدائی طلب آبخازیا و اوستیای جنوبی که ادعای استقلال طلبی از گرجستان را دارند با همکاری کشورها و سازمان‌های منطقه ای و بین المللی بطور مسالمت آمیز حل و فصل نماید.

ح) همکاری با دیگر سازمان‌های بین المللی: همکاری با سازمان ملل، سازمان امنیت و همکاری اروپا، اتحادیه اروپا و شورای اروپا در این راستا ضروری عنوان شده است.

مسائل امنیتی، دفاعی و نظامی

- الف) اصلاحات دفاعی و امنیتی
- ب) مسائل برنامه ریزی دفاعی
- ج) مسائل نظامی
- د) هزینه‌های دفاعی (شفاف سازی و نظارت بر هزینه‌های دفاعی و فرایند بودجه‌های نظامی و دفاعی)^۱

نقطه نظرات اعضای ناتو نسبت به اقدامات انجام شده از سوی گرجستان در این برنامه

نشست وزرای امور خارجه ناتو در صوفیه در پایان ماه آوریل ۲۰۰۶ با حضور گرجستان و نشست شورای ناتو در بروکسل در پایان ماه ژوئن با هدف ارزیابی اقدامات انجام شده از سوی گرجستان برگزار ولی مجدداً تأکید گردید هر چند اقدامات و گام‌های مثبتی از سوی گرجستان برداشته شده است ولی هنوز اقدامات و اصلاحات زیادی باید در بخش‌های مدنی نظیر دادگستری و قوه قضائیه، کنترل بر وزارت کشور و غیره صورت گیرد. مقامات گرجستان با توجه به نگرانی ناتو تلاش دستگاه دفاعی و سیاسی و امنیتی خود را برای برآورده نمودن خواسته‌های ناتو و کشورهای عضو نمود تا از این مرحله بگذرد. علاوه بر اقدامات اجرایی، در خلال سال ۲۰۰۷ کنفرانس‌های متعددی را تحت عناوین مختلف نظیر "

۱) جهت اطلاع بیشتر نگاه کنید به سایت وزارت دفاع گرجستان: www.mod.gov.ge

کنفرانس بین المللی امنیت و دفاع در گرجستان، کنفرانس امنیتی مونیخ، کنفرانس کنترل دمکراتیک بر نیروهای مسلح و غیره در داخل و خارج برگزار نمود تا به نوعی در حوزه سیاسی و نظری اینگونه القاء نماید که به تعهداتش عمل نموده است. وزیر امور خارجه گرجستان در سفر خود به کشورهای اروپائی بویژه به بروکسل قبل از اجلاس نیویورک تلاش فراوانی نمود. نتیجه این تلاش ها تأیید نسبی ناتو در نشست وزرای امور خارجه ناتو و گرجستان در بروکسل بود که تصمیم نهائی به نشست بعدی در حاشیه اجلاس سازمان ملل در نیویورک موکول گردید.

بدنبال این اقدامات و اجرای موفقیت آمیز گرجستان در برآوردن تعهدات خود، وزرای امور خارجه ۲۶ کشور عضو ناتو در حاشیه نشست نیویورک تصمیم خود مبنی بر ورود گرجستان به مرحله مذاکرات فشرده اعلام نمودند. البته این موضوع قرار بود در نشست سران ناتو در ریگا (لیتوانی) در نوامبر ۲۰۰۶ نیز مطرح و اخذ تصمیم گردد که با توجه به نظر مثبت وزرای امور خارجه کشورهای عضو این موضوع به تصویب سران رسید. بهرحال نشست سران ناتو در ریگا در نوامبر سال ۲۰۰۶ برای گرجستان جهت عبور از این مرحله و ورود به گام بعدی بسیار حیاتی بود و سران بر تصمیم وزاری امور خارجه صحه نهادند و این امر پیروزی مهمی برای گرجستان بود.

برای گذر از این مرحله و اخذ تصمیم فوق در میان کشورهای عضو ناتو دو نوع دیدگاه وجود داشت. یک نگاه رویکرد کشورهای اروپائی بود که معتقد بودند گرجستان هنوز به تعهدات خود بر اساس استانداردهای موجود از جمله انجام اصلاحات در بخش قضا و قوه قضائیه و زندان ها و دادگستری، عدم رعایت حقوق مخالفین، عدم برگزاری صحیح انتخابات ها و تعیین وظایف و اختیارات وزارت کشور و برخی حوزه های دیگر انجام نداده و مستحق ورود به مرحله بعدی نیست. حتی کارشناسان گرجی نظیر کاخا کانسیدادزه نیز با تصویب این امر ابراز عقیده نموده بود که هنوز موارد بسیاری است که گرجستان باید برای عبور از این مرحله انجام دهد. سطح دمکراسی در گرجستان بسیار پائین تر از سطح ناتو است. عدم وجود قوه قضائیه مستقل، عدم وجود مطبوعات آزاد و فشار به مخالفین از جمله آنها است. (www.Inter press News Agency, 20 Sep, 2006) دیپلمات های غربی مقیم گرجستان هم در گزارشی به اعضای ناتو اعلام کردند هرچند در حوزه دفاعی اقدامات و اصلاحات خوبی صورت گرفته است ولی در بخش جامعه مدنی اینگونه نیست. اصلاحات

سیستم‌های انتخاباتی تاکنون انجام نشده، قوه قضائیه مستقل نیست، دادگستری به اصلاحات گسترده نیاز دارد، فعالیت‌های وزارت کشور تحت کنترل نیست و آزادی مطبوعات بسیار محدود است (The Messenger, 13 June:2006). البته دلایل مهمتر اروپائیان وجود اختلاف میان مسکو و تفلیس، عدم حل و فصل مناقشات داخلی و جدائی طلبی‌ها و برخی مسائل داخلی دیگر می‌باشد. در مقابل آمریکا معتقد بود گرجستان به خوبی به تعهدات خود عمل کرده و مستحق ورود به مرحله بعدی است. بدین ترتیب لابی آمریکا در این خصوص موفق گردید. ساآکاشویلی رئیس جمهور گرجستان پس از اعلام تصمیم ناتو اعلام کرد که ما ثابت خواهیم کرد که شریک مطمئنی برای متحدین ناتو خواهیم بود و تلاش می‌کنیم در برقراری صلح و ثبات و امنیت در کشور و منطقه تمام تلاش خود را بنماییم و ناتو بعنوان یک سیستم امنیتی قادر به تضمین امنیت گرجستان میباشد. بدون تردید الحاق به ناتو و اتحادیه اروپا و اعاده تمامیت ارضی گرجستان اصلی ترین اولویت سیاست ما می باشد. رئیس جمهور گرجستان این مهم را یک پیروزی بزرگ برای گرجستان خواند و افزود قبلاً گرجستان در چارچوب برنامه مشارکت برای صلح با ناتو همکاری می کرد حال آنکه مرحله کنونی به معنای برگشت ناپذیر بودن حرکت گرجستان به سمت عضویت در ناتو است. (Caucasus Press Agency & Imedi TV Chanel 21, Sep, 2006) رئیس جمهور گرجستان سال ۲۰۰۶ را سال ناتو در گرجستان اعلام نمود و وعده داد گرجستان تا پایان دوره اول ریاست جمهوری وی به ناتو بپیوندد. (ww.iwpr.net) بهر حال اتخاذ این تصمیم و ورود گرجستان به مرحله بعدی گامی جدید برای این کشور جهت عضویت کامل در ناتو بود و مسیر این کشور برای الحاق را بسیار نزدیک و هموار تر نمود.

۳_ مرحله وضعیت مذاکرات فشرده و سخت^۱

گرجستان در تاریخ ۲۱ سپتامبر ۲۰۰۶ برابر با ۳۰ شهریور ۱۳۸۵ با تصویب وزرای امور خارجه ۲۶ کشور عضو ناتو در حاشیه اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک وارد مرحله مذاکرات فشرده و جدی گردید. گرجستان با اجرای تعهدات خود و به منظور اجرای تعهدات خود در مرحله جدید گفتگوی‌های فشرده با نهادهای ذی ربط ناتو از یکسو و

¹ Intensified Dialogue Status (IDS)

هر یک از کشورهای عضو ناتو از سوی دیگر و همکاری و کسب مساعدت با دیگر کشورهای موثر و همسایه نظیر کشورهای بالتیک و ترکیه را آغاز نمود. قرار بود این تصمیم در اجلاس سران ناتو در ریگا اتخاذ شود که دو ماه زودتر از موعد و توسط وزرای امور خارجه کشورهای عضو ناتو در نیویورک گرفته شد. هر چند سران نیز بر تصمیم وزرای امور خارجه عضو صحه گذاشتند. (Caucuses Press & Inter press news & The Messenger , 22,sep,2006)

در جولای سال ۲۰۰۷ پنجمین نشست مشترک گرجستان و ناتو در بروکسل برگزار گردید. در این نشست موضوعات اقتصادی و مالی مهمترین مسائل مورد بحث بود و مقرر گردید سیستم بودجه بندی و برنامه ریزی در وزارت دفاع گرجستان تأسیس گردد. گرجستان قصد داشت تا اواخر سال ۲۰۰۷ از این مرحله نیز عبور نماید و به مرحله بعدی گام بردارد. البته تاکنون موفق به این مهم نشده است.^۱

۴_ ورود به مرحله وضعیت طرح اقدام عضویت^۲

این برنامه در آوریل ۱۹۹۹ به منظور کمک به شوراهائی که تمایل الحاق به ناتو را در صورت انجام تعهدات و الزامات و حمایت عملی از همه جنبه‌های عضویت ناتو دارند، معرفی گردید.

مهمترین ویژگی‌های این برنامه عبارتند از: (www.Intranet.Parliament.ge)

- ۱- ارائه برنامه‌های سالانه ملی از سوی کشورهای متقاضی عضویت جهت پوشش قرار دادن ابعاد سیاسی، حقوقی، اقتصادی، دفاعی، امنیتی
- ۲- ایجاد مکانیزم متمرکز به منظور بررسی پیشرفت‌های انجام شده از سوی کشور داوطلب عضویت، شامل تدابیر سیاسی و فنی و همچنین نشست‌های سالانه ۱+۱۹ در سطح شورا برای ارزیابی پیشرفت‌ها
- ۳- تشکیل یک اتاق تسویه^۳ به منظور کمک به مساعدت‌های انجام شده از سوی ناتو کشورهای عضو به کشورهای طالب عضویت در حوزه‌های دفاعی و نظامی
- ۴- تدوین برنامه ای ویژه دفاعی برای کشورهای متقاضی شامل ارزیابی‌ها و مروری بر اهداف برنامه ریزی شده از قبل.

۲ علاوه بر گرجستان کشورهای اوکراین، کرواسی، آلبانی و مقدونیه نیز در این مرحله از عضویت قرار دارند.

² Membership Action Plan (MAP)

³ Clearing-house

هر چند گرجستان بعد از انجام مراحل تشریفاتی و رعایت شرایط و معیارهای عضویت، این مراحل را طی ننموده است ولی اکنون دیدگاهی که در درون ناتو مورد حمایت جدی آمریکا است، بر این عقیده است گرجستان بدلیل تهدیدهای روسیه و شرایط خاصی که دارا می باشد باید از طی نمودن مراحل تشریفاتی تعریف شده و عادی آن مستثنی گردد. ولی نکته مهم این است نحوه تصمیم گیری در ناتو به گونه ای است که باید چنین تصمیماتی به اجماع تصویب گردد. تحلیل ها اینگونه است که گرجستان در سال ۲۰۰۸ دعوتنامه ورود به مرحله طرح عملی عضویت (مپ) را دریافت نماید و احتمالاً تا پایان دهه اول قرن ۲۱ رسماً به عضویت ناتو در آید. مجمع پارلمانی ناتو با تصویب قطعنامه ای در سال ۲۰۰۶ از دولت های عضو ناتو خواست تا حد امکان بر ورود گرجستان به مرحله طرح اقدام عضویت تا سال ۲۰۰۸ کمک نمایند. (<http://eurasianet.org>)

۵- عضویت رسمی در ناتو گام پایانی

در صورت اجرای کامل مرحله طرح اقدام عضویت، کشورها برای کسب وضعیت عضویت رسمی دعوت می گردند. این مرحله، گام پایانی است. کشورهای آلبانی، کرواسی و مقدونیه سه کشوری هستند که وارد مرحله طرح اقدام عضویت شده اند و در حال اجرای معیارهای این مرحله هستند. مقامات گرجی سال ۲۰۰۸ را بعنوان ورود به این مرحله و سال ۲۰۰۹ را سال عضویت خود در ناتو ترسیم نموده اند و برای رسیدن به این مهم از هیچ تلاش و کوششی دریغ ننموده اند هرچند بدلیل شرایط داخلی کشور و بروز برخی تحولات و بحران ها، آنها را در رسیدن به اهدافشان دچار مشکل نموده است. اما گرجستان برای عضویت رسمی در ناتو نیاز به برداشتن یک گام دیگر یعنی ورود به طرح اقدام عضویت دارد. هرچند مهمترین گام می باشد.

مواضع روسیه نسبت به گسترش ناتو یا عضویت کشورهای قفقاز جنوبی به ناتو

موضع واقعی روسیه مخالفت با گسترش ناتو به منطقه قفقاز و آسیای مرکزی است. روسیه در خصوص فعالیت های روز افزون ناتو در این منطقه عکس العمل بسیار حساسی از خود نشان می دهد و آن را تحمل نخواهد کرد و هر چه گرجستان به سمت ناتو می رود و این سیاست را تعقیب می کند، نگاه خصمانه روسیه بیشتر می شود. (www.RiaNovosti, 22 Sep, 2006)

از نظر روسیه حضور ناتو در قفقاز را می توان یک بازی با حاصل جمع جبری صفر دانست. برای بسیاری از بازیگران روسی فعالیت‌های ناتو در منطقه در هر شکلی بر علیه منافع روسیه محسوب می گردد. اما ناتو مأموریت دارد تا به روسیه این گونه نشان دهد که فعالیت‌های این سازمان در منطقه مشخصاً علیه دولت به خصوصی نبوده و به این کشور اطمینان دهد که با افزایش امنیت منطقه ای که از برنامه‌های ناتو به دست می آید، امنیت همسایگان از جمله امنیت روسیه نیز افزایش خواهد یافت. (موسوی ، ۱۳۸۴ ، ص ۶۲) روسیه در اوایل دهه ۹۰ نه تنها این منطقه را منطقه منافع حیاتی خود می نامید بلکه این حق را برای خود قائل شده بود که این کشور در تمام مناطق بحرانی کشورهای مشترک المنافع حضور موثر داشته باشد. روسیه معتقد بود هیچ طرح صلحی در این منطقه بدون حضور روسیه قابل اجرا نمی‌باشد. در چارچوب این سیاست روسیه تلاش کرد تا نقش یک قدرت ضامن صلح را در منطقه بازی نماید و با حضور نظامی خود در منطقه موقعیت سیاسی خود را تقویت و اعتبار استراتژیکی خود را تقویت نماید. (موسوی ، ۱۳۸۴ ، ص ۷۳)

البته با توجه به جایگاه و توان روسیه برای مقابله با این تصمیم ناتو و واقعیت‌های موجود در جهان در پی تحولات پس از فروپاشی شوروی سابق و بویژه پس از واقعه ۱۱ سپتامبر، به نظر می‌رسد روسیه در تلاش است که به نوعی با این گسترش خود را همراه کند و جلوی ضررهای بعدی را بگیرد. پیروزی انقلاب رز در گرجستان که به نوعی پیروزی غرب بویژه رقیب اصلی روسیه یعنی آمریکا محسوب می شد، نشان از تضعیف قدرت روسیه در گرجستان بود. توافق روسیه برای خروج نیروهای نظامی و لجستیکی و برجیدن پایگاه‌های نظامی خود از گرجستان تا سال ۲۰۰۸ نیز از دیگر نمونه‌های بارز و آشکار کوتاه آمدن روسیه از سیاست‌های قبلی خود حداقل در گرجستان بود. اظهارات لاوروف نیز در همین راستا قابل تحلیل است؛ لاوروف وزیر امور خارجه روسیه پس از اتخاذ تصمیم ناتو برای ورود گرجستان به مرحله مذاکرات فشرده و جدی در حاشیه نشست نیویورک در شهریور ۱۳۸۵ اعلام کرد، گسترش ناتو واقعیتی است که باید در باره آن صحبت شود؛ گسترش ناتو اشتباه است و در عین حال یک واقعیت است و روسیه تمایل دارد دلایل خود را در این خصوص پشت میز مذاکره مطرح کند زیرا تشکیل شورای روسیه - ناتو نتیجه همکاری‌های دوجانبه است که با موفقیت‌های بسیاری هم همراه بوده است؛ روسیه از تمامی امکانات و حتی امکاناتی بهتر از کشورهای دیگر برای مبارزه با تروریسم برخوردار

است (www.iras.ir). جالب است ایوانف وزیر دفاع روسیه هم همزمان اعلام نمود که الحاق گرجستان به ناتو هیچ تهدیدی علیه روسیه نخواهد بود. وی در مصاحبه با مسکو نیوز افزوده است امنیت روسیه نیز در صورت الحاق گرجستان به ناتو به مخاطره نخواهد افتاد (www.Messenger, 26 sep, 200). البته وزارت امور خارجه روسیه هم با صدور بیانیه ای اعلام نمود، ورود گرجستان به ناتو منافع اقتصادی، سیاسی و نظامی روسیه را بطور جدی تحت تأثیر خواهد گذاشت و وضعیت کنونی و شکننده قفقاز را شکننده تر خواهد کرد.

ذکر این نکته ضروری است که راهبرد روسیه در مقابل ناتو ثابت، پایدار و متصلب نبوده و بر حسب شرایط داخلی و بین المللی متحول و انعطاف پذیر بوده است. رهبران روسیه همکاری با ناتو را مورد ملاحظه قرار می دهند اما همزمان گسترش ناتو به سمت شرق را تهدید جدی امنیتی برای خود قلمداد می نمایند. کرملین تشکیل شورای ناتو - روسیه را مهمترین عامل پیشرفت برای صلح و ثبات در منطقه می داند. روسیه ترجیح می دهد بجای راهبرد کاهش نفوذ ناتو، راهبرد همکاری با روسیه را که از سوی اعضای ناتو دنبال می شود را انتخاب کند. علی رغم کاهش قدرت روسیه در منطقه، این کشور هنوز بعنوان نیروی برجسته محسوب می شود و پشتیبانی این کشور از هرگونه راه حلی برای منطقه ضروری است. روسیه این توانایی را دارد که از طریق رژیم های جدایی طلب در منطقه قفقاز جنوبی و بویژه از طریق جمهوری های خودمختار آبخازیا و اوستیای جنوبی، بطور موثر عضویت گرجستان در ناتو را وتو کند. (موسوی، ۱۳۸۴، ص ۱۱۲)

تبعات الحاق گرجستان به ناتو بر کشورهای منطقه خاصه روسیه و جمهوری اسلامی ایران

گرجستان در این اندیشه است که پیوستن آن به ناتو آینده این کشور را نه تنها در حوزه امنیتی تضمین خواهد کرد بلکه موجب شکوفائی اقتصادی و ثبات آن خواهد شد. این در حالی است که با توجه به رویکرد روسیه به گسترش ناتو به قفقاز جنوبی و تهدید مرزهای جنوبی روسیه توسط ناتو، نه تنها این کشور به ثبات نخواهد رسید بلکه موجب بی ثباتی و ناآرامی و بروز تنش در درون این کشور بدلیل افزایش رقابت میان روسیه و ناتو و غرب خواهد شد. لذا به عقیده روسیه، ورود گرجستان به ناتو، منافع اقتصادی، سیاسی و نظامی این کشور بطور جدی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت و وضعیت کنونی و شکننده قفقاز را

شکنده‌تر خواهد کرد. نگرانی روسیه نسبت به حضور ناتو در قفقاز این است که در صورت تحقق این امر در حوزه نفوذ و حیط خلوت خود، بی تردید استراتژی دومینو نسبت به سایر کشورهای منطقه به آسانی اتفاق خواهد افتاد و این اتفاق برای روسیه جبران ناپذیر خواهد بود. نگرانی دیگر روسیه ناامن شدن مرزهای جنوبی خود با توجه به پتانسیل موجود در مناطق قفقاز جنوبی و شمالی برای افزایش این ناامنی هاست که ممکن است پیامدهای غیر پیش بینی شده ای برای این کشور در پی داشته باشد.

جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به همسایگی منطقه قفقاز جنوبی به خود، همواره به این منطقه بعنوان حاشیه امنیتی خود نگریسته و وجود امنیت در این منطقه را همانند امنیت در کشور خود تلقی نموده و بر عکس وجود ناامنی و بی ثباتی همچون ناامن بودن مرزهای خود تلقی می نماید. لذا جمهوری اسلامی ایران نیز گسترش ناتو به سمت شرق و بویژه منطقه قفقاز جنوبی را تهدید جدی امنیتی برای خود قلمداد می نماید. بی تردید گسترش ناتو در حاشیه‌های امنیتی جمهوری اسلامی ایران تهدید جدی برای ایران است و این مهم با منافع کشورمان در تناقض آشکار است. ایران در منطقه دارای منافع است که نباید مورد خدشه قرار گیرد و سعی نموده همواره و بطور فعالانه در توسعه مناطق شمالی خود اهتمام ورزد. ایران معتقد است توسعه روز افزون کشورهای منطقه در همه ابعاد بویژه در بعد اقتصادی به نفع جمهوری اسلامی ایران نیز می باشد و این امر در بطن خود امنیت را هم به همراه دارد. لذا حضور نظامی آشکار و پنهان ناتو در امتداد مرزهای ایران در جنوب و غرب و اکنون در شمال، نه تنها نقش امنیتی کشورمان در منطقه، بلکه امنیت ملی و تمامیت ارضی جمهوری اسلامی ایران را با مخاطرات و تهدیدهای جدی مواجه خواهد ساخت. با عنایت به تبعات مزبور، انجام اقدامات لازم جهت کاهش آثار منفی تبعات گسترش ناتو به منطقه قفقاز جنوبی برای جمهوری اسلامی ایران از جمله تقویت بیش از پیش همکاری میان جمهوری اسلامی ایران با کشورهای منطقه بویژه در بعد اقتصادی و فرهنگی، ایجاد زیر ساخت‌های لازم برای پیوستگی لازم آنها با ایران نظیر خطوط لوله گاز و افزایش علائق مشترک و دیگر اقدامات، لازم و ضروری به نظر می رسد.

اجلاس سران ناتو در بخارست و وضعیت کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی

نشست سه روزه رهبران و سران ۲۶ کشور عضو پیمان ناتو در تاریخ ۲ تا ۴ آوریل ۲۰۰۸ در بخارست پایتخت رومانی با پذیرش دعوت از کرواسی و آلبانی^۱ برای الحاق به این پیمان، بازماندن مقدونیه از این گروه بدلیل مخالفت‌های یونان، عدم موافقت اعضاء بویژه فرانسه و آلمان با دعوت از گرجستان و اوکراین جهت پیوستن به ناتو، حمایت از استقرار سامانه دفاع موشکی آمریکا در اروپای شرقی (چک و لهستان)، موافقت با افزایش نیروهای نظامی ناتو در افغانستان^۲ و همچنین موافقت با تسریع در روند مذاکرات الحاق بوسنی و هرزه گوین و مونته نگرو پایان یافت.

این اجلاس در حالی برگزار شد که اختلاف استراتژیک روسیه و آمریکا بر سر دو مسأله بسیار حساس یعنی گسترش ناتو به آسیای مرکزی و قفقاز و حوزه نفوذ روسیه و استقرار سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپای شرقی (لهستان و جمهوری چک) به اوج خود رسیده بود. اوکراین و گرجستان هم برای غرب و هم برای روسیه دارای اهمیت استراتژیک و حیاتی می‌باشند. لذا هر دو قدرت تلاش می‌کردند تصمیمات سران ناتو را به نفع خود هدایت کنند. در رقابت تنگاتنگ روسیه و آمریکا در این عرصه، فشارهای و رایزنی‌های روسیه که حمایت آلمان و فرانسه را در پی داشت کارساز گردید و نتیجه به نفع روسیه رقم خورد و آمریکا به خواسته خود نرسید. روسیه، آلبانی و کرواسی از کشورهای پیروز این نشست بودند. گرجستان و مقدونیه و تا حدودی اوکراین که نسبت به دیگر کشورها تمایل زیادی برای عضویت در ناتو داشتند، شاید نه بخاطر عدم اجرای الزامات و شرایط، بلکه بدلیل تقابل منافع بازیگران اصلی و بزرگ نظیر روسیه، آمریکا، فرانسه و آلمان از پیوستن به ناتو

^۱ با تصمیم کشورهای عضو ناتو، کشورهای کرواسی و آلبانی در مرحله پایانی الحاق قرار گرفتند و تنها برای عضویت قطعی خود، امضای پروتکل الحاق توسط یکی از مقامات این کشورها با دبیر کل سازمان و تصویب آن توسط پارلمان های اعضای ناتو را فرار روی خود دارند که تصور می‌شود طی سال آتی (۲۰۰۹) به عضویت قطعی ناتو در آیند. کرواسی و آلبانی با این گام موفق خود، مسیر عضویت در اتحادیه اروپا را نیز برای خود هموار کردند که موفقیت های آنها را مضاعف می‌نماید.

^۲ موافقت اعضای ناتو با افزایش نیروهای نظامی خود در افغانستان از دیگر تصمیمات این سازمان در نشست بخارست بود. این سازمان با اعزام یک گردان (۷۰۰ نفر) نیروی جدید از سوی فرانسه به افغانستان و تشکیل ارتش ۸۰ هزار نفری افغانستان تا سال ۲۰۱۰ موافقت نمود. ناتو در افغانستان ۴۷ هزار نیرو از ۴۰ کشور جهان دارد.

که برای مقامات کنونی کشورهای مزبور بسیار حیاتی و مهم بود، حداقل برای سال آتی بازماندند.

جورج بوش قبل از آغاز نشست سران ناتو در بخارست، با سفر به کیف پایتخت اوکراین تلاش کرد در این نشست موافقت اعضا برای گسترش ناتو به شرق و عبارتی مجوز دعوت از اوکراین و گرجستان برای عضویت در ناتو را کسب کند ولسی بدلیل مخالفت‌های جدی روسیه موفق به این خواسته خود نگردید. پیشنهاد جورج دبلیو بوش رئیس جمهور ایالات متحده آمریکا در خصوص پذیرش سریع گرجستان و اوکراین با مخالفت آنگلا مرکل صدراعظم آلمان و نیکولاز سارکوزی رئیس جمهور فرانسه نیز روبرو گردید. لذا علی رغم حمایت تمام عیار و بی دریغ آمریکا از عضویت گرجستان و اوکراین در ناتو و رایزنی‌های آمریکا طی سال‌های گذشته، بخاطر مخالفت‌ها و فشارهای روسیه و آلمان و فرانسه، ناتو عضویت دو جمهوری شوروی سابق را در این پیمان به تأخیر انداخت و اعلام کرد که از نظر استراتژیک عضویت دو کشور حاشیه دریای سیاه در این اتحادیه بسیار مهم است و لذا مسیر عضویت آنها ادامه خواهد یافت. روسیه پیوستن این دو کشور به ناتو را " اشتباه استراتژیک " خوانده بود و تأکید نموده بود که عضویت آنها در ناتو نه تنها امنیت تمام اروپا را تهدید خواهد کرد بلکه روابط روسیه با اوکراین و گرجستان را بحرانی خواهد نمود. البته اعضای ناتو توافق کردند تا طرحی را آماده کنند که اوکراین و گرجستان سرانجام در مسیر عضویت ناتو قرار گیرند. وزیر خارجه آلمان قبل از نشست تأکید کرده بود دلیلی وجود ندارد که پس از اختلاف نظر بر سر استقلال کوزوو، رابطه با مسکو در سال جاری تیره‌تر شود. علاوه بر آلمان و فرانسه، کشورهای ایتالیا، اسپانیا، پرتغال، بلژیک، هلند و لوکزامبورگ نیز با طرح گسترش ناتو به شرق با دیده شک می نگریستند و نگران آن بودند که عضویت دو همسایه روسیه تلاش‌های آنها را برای ایجاد ارتباطی دوستانه با مسکو تحت رهبری مدودوف خنثی کند. میخائیل ساآکاشویلی، رئیس جمهور گرجستان نیز پیش از آغاز نشست سران ناتو از مقاومت آلمان و فرانسه در برابر عضویت کشورش در این پیمان نظامی انتقاد کرد. وی گفت، این کشورها بسیار محافظه کارانه عمل می کنند. گرجستان در خلال سال‌های گذشته اقدامات قابل توجه و چشمگیری در راستای شرایط و الزامات ناتو و انجام اصلاحات در حوزه‌های مختلف بویژه در بعد دفاعی و امنیتی و مشارکت در ائتلاف غرب در امر مبارزه با تروریسم و اعزام نیروی نظامی در افغانستان و عراق و حتی کوزوو بعمل آورده بود و در

انتظار کسب دعوت از سوی سران ناتو در نشست مزبور برای عضویت در ناتو بود. هر چند عدم توانایی دولت گرجستان در حل بحران‌های جدائی طلبی (استقلال خواهی جمهوری‌های آبخازیا و اوستیای جنوبی) به عامل و مانع مهمی در الحاق این کشور تلقی گردید. البته در صورت عدم رقابت میان روسیه و آمریکا این موضوع نیز قابل اغماض بود. قرار است در نشست آتی سران در برلین در خصوص این دو کشور و مقدونیه اتخاذ تصمیم شود.

مقدونیه نیز بخاطر مشکلی با یونان نتوانست جواز ورود به ناتو را کسب کند. یونان خواستار تغییر نام جمهوری مقدونیه^۱ است. یونان دارای استانی با همین نام است و می‌خواهد مانع اشتباه گرفتن نام این استان با کشور مقدونیه شود و در آینده دچار بحران و مشکل نگردد. سیاستمداران یونانی معتقدند اصرار این جمهوری سابق یوگسلاوی بر حفظ نام مقدونیه تلویحاً به معنای چشمداشت آنها بر مقدونیه یونان است. مرکل، صدراعظم آلمان نیز در حاشیه این نشست گفت مقدونیه در صورتی که اختلاف خود با یونان را حل کند، هم‌اکنون می‌تواند به عضویت ناتو درآید. وی افزود برای این کار نیاز به برگزاری یک نشست دیگر حتی نیست.

ارزیابی و چشم انداز آینده

کشورهای منطقه قفقاز جنوبی هدف واحد و درعین حال شیوه‌های مختلفی را برای عضویت در ناتو انتخاب نموده‌اند. بعبارت دیگر سه کشور آذربایجان، گرجستان و ارمنستان با سه شیوه و رویکرد مختلف بدنبال عضویت در ناتو می‌باشند. گرجستان در میان سه

۱ وزیر امور خارجه یونان طی مقاله ای تحت عنوان "مقدونیه و یونان" که در روزنامه هرالد تریبون این کشور به چاپ رسیده بود در این خصوص چنین ابراز داشته است: مارشال تیتو در سال ۱۹۴۴ نام استان جنوبی یوگسلاوی سابق را از "واردار بانوونیا" به جمهوری سوسیالیستی مقدونیه تغییر داد. او این عمل را با هدف ایجاد ناامنی و آشوب در شمال یونان به منظور کمونیسم کردن منطقه و بهره برداری از منطقه دریای اژه به نفع کشورش نموده بود. این سیاست منجر به جنگ داخلی یونان که بیش از ۱۰۰ هزار نفر را به کام مرگ فرستاد، گردید. رهبران این کشور ۲ میلیونی محصور در خشکی اصرار دارند خود را مقدونیه نامی که بخشی از تاریخ یونان و فرهنگ ۳۵۰۰ ساله یونان و نام بخش وسیعی از شمال یونان است، بنامند در حالی که رهبران این کشور از پذیرش راه حل موضوع نام که ۱۳ سال قبل به سازمان ملل قول آن را داده بودند، خودداری می‌کنند. لذا تا مادامیکه این وضعیت ادامه داشته باشد یونان موضع خود در مورد مقدونیه با ناتو را تغییر نخواهد داد.

کشور فوق همواره و به صورت آشکارتر بر خواسته خود مبنی بر عضویت در ناتو اصرار و تأکید ورزیده است. ادوارد شواردنادزه رئیس جمهور سابق گرجستان در اجلاس سران ناتو در پراگ در نوامبر ۲۰۰۲ بطور رسمی خواستار عضویت در ناتو شد و ناتو را مهمترین تضمین کننده صلح و امنیت و تمامیت ارضی کشورش دانست. (موسوی ، ۱۳۸۴ ، ص ۱۰۴). میخائیل ساآکشویلی رئیس جمهور کنونی گرجستان نیز که از سال ۲۰۰۳ قدرت را در این کشور در دست دارد^۱ الزامی ترین خط و مشی سیاست خارجی و امنیتی خود را الحاق به ساختارهای یورو - آتلانتیک قرار داد و در این راستا گام‌های بسیاری برای عملی نمودن این سیاست برداشت که به اهم آنها قبلاً اشاره گردید.^۲ وی بر این اعتقاد است که امنیت گرجستان با امنیت ساختارهای یورو- آتلانتیک پیوند خورده است، جهت و خط و مشی اصلی ما به سمت همگرایی با ساختارهای مزبور است و این امر اجتناب ناپذیر و تغییر ناپذیر است. وی گرجستان را متعلق به اروپای باستان می داند و پیوستن به عهد عتیق خود را حق طبیعی خود می داند. (عسگری ، ۱۳۸۵ ، ص ۱۳۲) لذا گرجستان عضویت در ناتو را مطابق با منافع ملی و امنیت خود می بیند. از سوی دیگر راهبرد و استراتژی ناتو نیز بر گسترش این سازمان به منطقه قفقاز جنوبی که گرجستان جزء آن می باشد، استوار شده است.

به نظر می رسد فرآیند گسترش ناتو به سمت قفقاز جنوبی با توجه به شرایط کشورهای این منطقه و حتی شرایط خود ناتو با توجه به مشکلات ساختاری این سازمان و شرایط کنونی آن بدلیل گسترده تر شدن فعالیت‌های آن در بالکان و افغانستان در یک روند طولانی مدت تحقق خواهد یافت. بیش از ۱۶ سال از زمان آغاز راهبرد جدید ناتو جهت گسترش به شرق و خاصه منطقه قفقاز جنوبی و همکاری میان ناتو و کشورهای منطقه می‌گذرد. این زمان انتظار زیادی برای کشوری چون گرجستان که تمایل فراوان برای عضویت در ناتو دارد و تمام توان خود را برای مرتفع نمودن شرایط و معیارهای ناتو بسیج

^۱ میخائیل ساآکشویلی در انتخابات زود هنگام ریاست جمهوری این کشور که در تاریخ ۸ ژانویه ۲۸۸ برگزار شد مجدداً با کسب ۵۷ درصد آراء برای یک دوره ۵ ساله دیگر انتخاب گردید که این امر در رسیدن گرجستان به ناتو بسیار حائز اهمیت است.

^۲ میخائیل ساآکشویلی به هنگام ادای سوگند ریاست جمهوری در ژانویه ۲۰۰۴ به منظور نشان دادن به اولویت های سیاست خارجی و امنیتی خود اقداماتی نظیر اهتزاز همزمان پرچم گرجستان و اتحادیه اروپا، آغاز سفرهای خارجی خود از کشورهای آلمان و فرانسه و ... انجام داد.

نموده است، کمی دور از انتظار است. هر چند گرجستان در خلال بیش از یک و نیم دهه اخیر، توانسته است سه مرحله از پنج مرحله جهت عضویت را طی کند ولی وجود اختلافات قومی و سرزمینی نظیر مناقشات آبخازیا و اوستیای جنوبی^۱ در گرجستان و اختلافات جدی میان روسیه و گرجستان، بالتبع نباید چشم انداز مثبت و خوشبینانه ای برای الحاق این کشور به ناتو تصور نمود. ولی گرجستان با اقداماتی که در خلال ۱۶ سال گذشته بویژه در خلال ۴ سال زمامداری ساکاشویلی انجام داده است، توانست با کسب رضایت و مجوز ناتو از مرحله طرح اقدام عضویت انفرادی عبور و وارد مرحله بعدی یعنی مرحله مذاکرات فشرده گردد تا زمینه برای ورود به مرحله طرح عملی عضویت را فراهم نماید که گامی مهم و پیروزی بزرگی برای گرجی‌ها در این مرحله بود. گرجستان بسیار خوشبین بود که ناتو در نشست سران ناتو در بخارست در سال ۲۰۰۸ از گرجستان برای ورود به مرحله عملی عضویت دعوت بعمل خواهد آورد البته این امر بدلائلی محقق نگردید. مقامات ناتو هم در خصوص ورود گرجستان به ناتو در شصت و پنجمین سمینار خود در آوریل ۲۰۰۷ در تفلیس با مشارکت مقامات ارشد ناتو، اتحادیه اروپا، سازمان امنیت و همکاری اروپا، صندوق بین المللی پول و مقامات ارشد گرجستان برگزار شد، اینگونه ابراز عقیده نمودند، هر گونه ورود گرجستان به این مرحله که گام عملی پایانی است منوط به تصمیم، قضاوت و ارزیابی جمعی^۲ اعضاء نسبت به اقدامات و اصلاحات انجام شده از سوی گرجستان در تمام حوزه‌ها، می باشد. در این سمینار بیشترین نگرانی‌ها و بعبارتی عدم رضایت مقامات ناتو از عدم انجام اصلاحات لازم در حوزه‌های قضائی (عدم استقلال کامل قوه قضائیه)، حقوق بشر، فرآیند انتخابات و رعایت قانون اساسی است. (www.nato-pa.int) البته باید اضافه نمود که گرجستان در بعد دفاعی و امنیتی در حد استانداردهای ناتو شرایط کشورش را مهیا کرده و ناتو نیز از این امر رضایت دارد ولی همچنان مهمترین مانع، مشکل مناقشات داخلی گرجستان با مناطق آبخازیا و اوستیای جنوبی است. این امر فقط با تعامل و همکاری با روسیه که گسترش ناتو به منطقه قفقاز جنوبی را بعنوان عامل تهدید مستقیم به منافع ملی و ارضی خود تلقی می نماید، امکان پذیر است. گرجستان تلاش دارد پس از عضویت، با اهرم

۱ میخائیل ساکاشویلی در سال ۱۳۸۴ جمهوری خودمختار آجارا را که ادعای استقلال طلبی از مرکز داشت را بعنوان اولین گام جهت احیای تمامیت ارضی خود حل نمود. برای بازگرداندن دو جمهوری دیگر نیز در قالب طرح های داخلی، منطقه ای و بین المللی و بویژه در قالب طرح دبیر کل سازمان ملل اقدامات زیادی نمود ولی تاکنون موفق نشده است.

^۲ Collective Judgment

ناتو بتواند این مانع اصلی را در احیای تمامیت ارضی و ایجاد امنیت و برقراری ثبات و نهایتاً شکوفائی اقتصادی کشور خود بردارد. ناتو تلاش دارد با تعامل روسیه به این مشکل فائق آید. انتخاب مجدد آقای ساآکاشویلی برای یک دوره ۵ ساله دیگر بعنوان رئیس جمهور این کشور و اظهار نظرهای مثبت دهبوب شفر دبیر کل ناتو برای اولین بار مبنی بر تمایلش برای عضویت کشورهای بیشتر در ناتو در سال ۲۰۰۹ از دیگر چشم اندازهای مثبت گرجستان در مسیر عضویت این کشور در ناتو می باشد. موافقت و حمایت ۷۲٫۵ درصدی مردم گرجستان برای الحاق گرجستان به ناتو طی referendum برگزار شده در تاریخ ۵ ژانویه ۲۰۰۸ همزمان با برگزاری انتخابات ریاست جمهوری این کشور از دیگر نکات برجسته و مثبت این کشور است. (www.aftabnews.ir) نکته مهم دیگر اینکه، به نظر می رسد معیارهای ناتو نیز در حال تغییر است و معیارهای دشوار سال ۱۹۹۷ دیگر وجود ندارد و شرایط سهل تر شده است. آمریکا به شدت بدنبال فشار به سایرین برای ورود گرجستان و حتی اوکراین به ناتو حتی در صورت عدم برآورده نمودن همه معیارهای ناتو بود و هست ولی در مقابل اروپا و روسیه مقاومت می نمایند. آمریکا برای اجرائی کردن فشارهای خود حمایت کشورهای بالتیک و اروپای شرقی مثل لهستان را هم دارد.

ارزیابی این بود که گرجستان از یکسو بر اساس شرایط مفاد ناتو برای عضویت در این نهاد، اصلاحات لازم در حوزه‌های مختلف را انجام داده و صرفاً عدم حل مناقشات داخلی و درگیری‌های سیاسی و نظامی با کشورهای همسایه در زمان عضویت نظیر آبخازیا و اوستیای جنوبی بعنوان مانعی برای عضویت گرجستان تلقی گردد. با توجه به حمایت‌ها و فشارهای آمریکا در قالب راهبرد این کشور در قفقاز جنوبی این مشکل قابل اغماض بود، همانند تصمیمی که اعضای ناتو در قبال درخواست عضویت کشورهای اروپای شرقی جهت عضویت اتخاذ نمودند. به همین دلیل گرجستان نسبت به عضویت خود در این نشست بسیار خوشبین بود. از سوی دیگر مخالفت‌های روسیه که عضویت گرجستان و اوکراین و دیگر کشورهای قفقاز جنوبی در ناتو را به منزله ورود ناتو به حوزه استراتژیک و امنیتی روسیه قلمداد می نماید و مخالفت‌های آلمان و فرانسه بدلیل عدم خدشه در روابط اروپا و روسیه، این مهم به نفع گرجستان و اوکراین رقم نخورد و فقط کشورهای کرواسی و آلبانی برای عضویت در ناتو دعوت شدند و مقدونیه نیز بدلیل اختلافاتش با یونان بر سر نام " مقدونیه " از ورود به ناتو در این مقطع بازماند. موضوع استقرار سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپای

شرقی (چک و لهستان) از دیگر موضوعاتی بود که در اتخاذ این تصمیم تأثیر گذار بود و آمریکا نتوانست خواسته خود را بر برخی اعضای مهم تحمیل نماید. گرجستان و اوکراین باید خود را برای نشست بعدی سران در سال ۲۰۰۹ که به میزبانی مشترک آلمان و فرانسه برگزار خواهد شد، آماده کنند.^۱ هر چند ممکن است در نشست بعدی از گرجستان برای ورود به مرحله طرح عملی عضویت دعوت گردد ولی ممکن است این تصمیم هم نتواند عضویت گرجستان در ناتو را بطور عملی تضمین نماید. چه پس از ورود به این مرحله ابتدا باید قراردادی بین یکی از مقامات کشورهای داوطلب و ناتو امضاء گردد و این قرارداد پس از تصویب توسط مجالس همه کشورهای عضو ناتو رسمیت خواهد یافت و کشور داوطلب نیز رسماً به عضویت ناتو در خواهد آمد.

۱ آلمان و فرانسه پیشنهاد نمودند تا بطور مشترک میزبانی اجلاس شصتیمین سالگرد ناتو را در سال ۲۰۰۹ در یک منطقه مرزی بین استراتسبورگ فرانسه و کهل آلمان برگزار نمایند. این اولین میزبانی مشترک اجلاس سران ناتو خواهد بود.

منابع و مأخذ

۱. بولتن ناتو، اداره اول غرب اروپای وزارت امور خارجه، شماره ۷، شهریور ۱۳۷۹.
۲. کتاب کشورهای مستقل مشترک المنافع، ویژه مسائل امنیتی (۱) موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین الملل ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۳.
۳. عسگری، حسن، خط و مشی‌های سیاست خارجی و امنیتی گرجستان، فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۵۴، تابستان ۱۳۸۵.
۴. عسگری، حسن، رقابت‌ها و همکاری‌های نظامی روسیه و آمریکا در گرجستان، فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۴۸، زمستان ۱۳۸۳.
۵. فغانی، حجت‌الله، گسترش ناتو به شرق: بررسی موضع گرجستان، فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، سال هشتم، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۷۸.
۶. قائدی، محمد رضا، اهداف ناتو در گسترش به شرق، فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران، سال نهم، شماره ۳۰، بهار ۱۳۸۱.
۷. کوئن، فردریک، توهم استراتژیک قفقازی‌ها (قفقاز جنوبی در جستجوی همگرایی با ناتو)، همشهری دیپلماتیک، فروردین ۱۳۸۵.
۸. کوئن، فردریک، ناتو و قفقاز جنوبی: تلاش بسیار برای هیچ، فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، سال دوازدهم، شماره ۴۲، تابستان ۱۳۸۲.
۹. موسوی، سید رسول، راهبرد ناتو در قفقاز جنوبی، نامه دفاعی، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، ۱۳۸۴، شماره دوم.

10. The Messenger, 2 Nov 2004

11. Georgia's Commitments under the Individual Partnership Action Plan with Nato _ 2004_2006 IN: www.mod.gov.ge

12. Inter Press News Agency. 20, Sep 2006

13. Georgia's Euro _ Atlantic Prospects IN: The Messenger, 3, June 2006.

14. Caucasus Press Agency & Imedi TV Channel 21, Sep 2006

15. www.iwpr.net

16. Caucasus Press & Inter press news & The Messenger, 22, Sep, 2006

17. Nato & Georgia IN: www.intranet.parliament.ge

18. How close is Georgia to nato membership? IN: <http://eurasianet.org>

19. www.RiaNovosti, 22 Sep 2006

20. www.iras.ir

21. The Messenger, 26, sep, 2006

22. Georgia towards Euro _ Atlantic Integration. IN: www.nato-pa.int

23. www.aftabnews.ir

24. Nato & Georgia IN: www.intranet.parliament.ge

25. Partnership for Peace IN: www.mod.gov.ge

26. The Georgian Times, 19, July 2004

27. Nato & Georgia IN: www.intranet.parliament.ge

پښتونستان کالوون انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی